

Фонд
Демократичні ініціативи
імені Ілька Кучеріва

**Громадська
думка**

Інформаційно-
аналітичне
видання

№ 6(29)2015

**Олексій
СИДОРЧУК**

**Ставлення
громадян до партій
і джерел їхнього
фінансування**

Громадська думка

Інформаційно-аналітичне видання «Громадська думка» – це відображення новітніх тенденцій у громадській думці населення України, інформування широкого загалу про динаміку настроїв українського народу щодо злободенних проблем становлення демократії і державності, коментарі експертів з актуальних питань та рекомендації щодо покращення ситуації у різних сферах суспільного життя. Це один із проектів Фонду «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва» – одного з провідних аналітичних центрів України, який концентрує свою діяльність на сприянні розвитку демократії, ринкової економіки й інтеграції України в європейський та євроатлантичний простір.

Що таке громадська думка?

Громадська думка становить собою сукупність настроїв, оцінок, суджень поглядів та думок у суспільстві. Дослідження громадської думки означає вивчення поглядів населення на конкретні проблеми і питання політичного, економічного та соціального життя.

Це оцінка, яку дає населення перебігу подій та політикам, а також джерело інформації про проблеми і пріоритети населення. Громадська думка – це індикатор рівня задоволеності населення владою та ситуацією в суспільстві загалом. Постійний моніторинг громадської думки і широке оприлюднення результатів сприяють розумінню раціональних та емоційних елементів і факторів, які визначають характер соціальної взаємодії членів суспільства.

Олексій СИДОРЧУК,

аналітик Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва

Україна зазнала чималих політичних і соціальних перетворень після Революції Гідності 2013–2014 рр., однак вони не надто зачепили принципи функціонування українських партій. Попри те, що партійна система радикально змінилася, поява нових партій переважно не призвела до нової якості їхньої поведінки. Спробою змінити ситуацію стало ухвалення закону про фінансування партій у жовтні 2015 р., який запровадив підтримку партій із державного бюджету.

У цьому випуску «Громадської думки» буде проаналізовано ставлення населення до діяльності партій у постмайданний період, а також його думки щодо джерел фінансування партій. За основу взято опитування, яке Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва провів спільно з соціологічною службою Центру Разумкова з 14 по 22 листопада 2015 р. Заради відстеження динаміки громадської думки використано дані інших опитувань, які в різні роки проводив Фонд «Демініціативи».

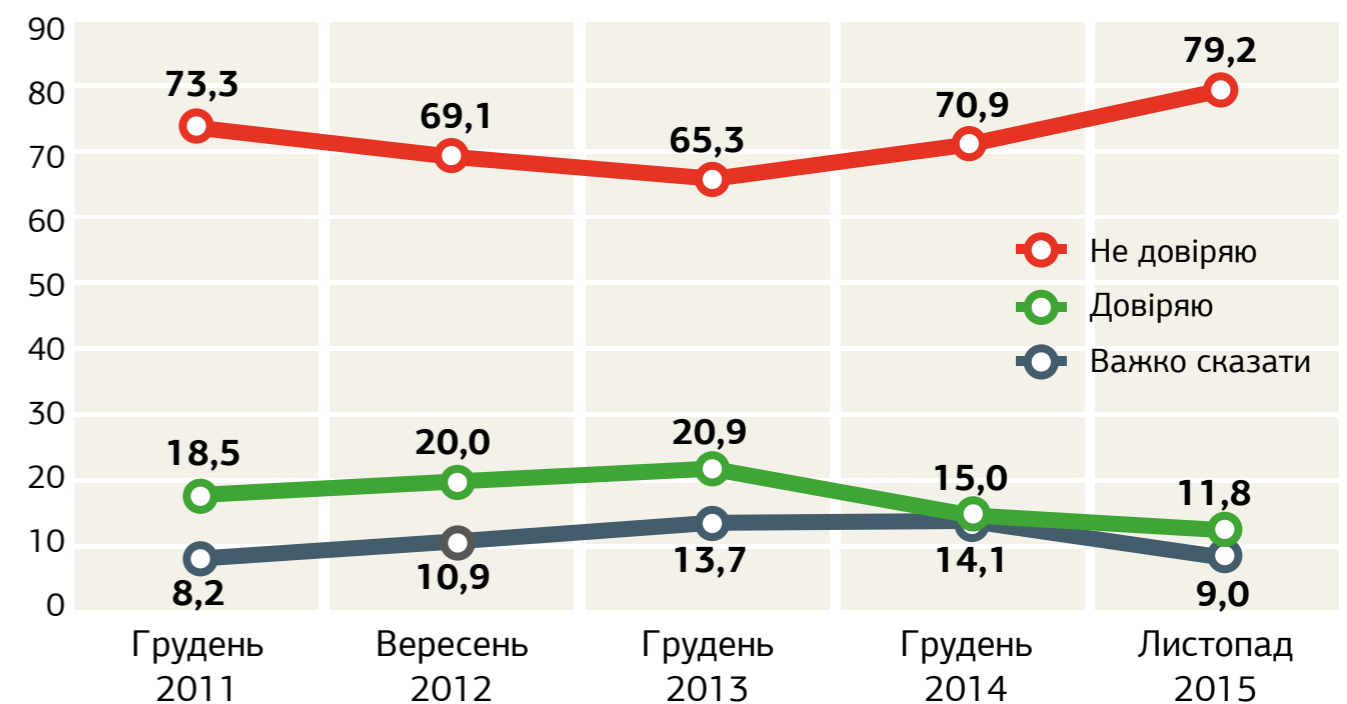
Ставлення громадян до партій і джерел їхнього фінансування

Оцінка діяльності партій

Протягом останніх років ставлення громадян до політичних партій постійно було відверто негативним. Ситуація не змінилася і після Революції Гідності. У листопаді 2015 р. аж 79% укра-

їнців не довіряли політичним партіям і лише 12% довіряли. Більше того, цей показник став найгіршим за останні п'ять років.

Діаграма 1. Якою мірою Ви довіряєте політичним партіям?

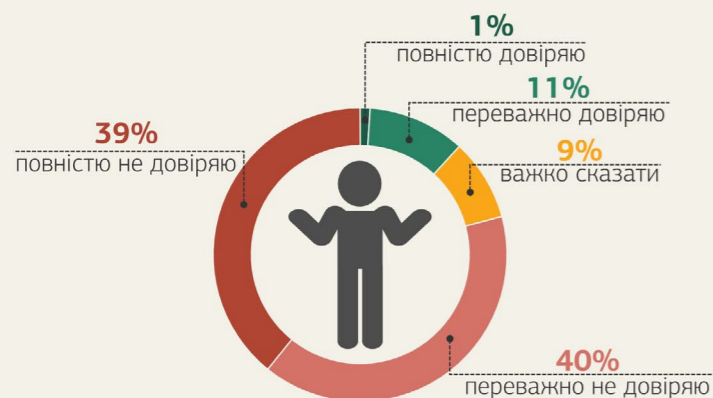

Таке ставлення громадян до партій стає зрозумілим, зважаючи на їхні оцінки відповідності діяльності партій демократичним стандартам. На думку 63% громадян, партії не дотримуються демократичних стандартів; з ними не погоджуються лише 16%. Громадяни вказують на кілька важливих ознак

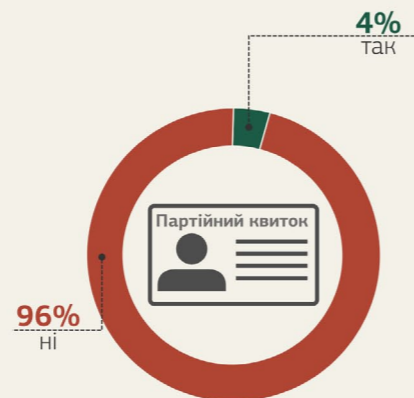
недотримання українськими партіями цих стандартів. 60% переконані, що партії обстоюють інтереси своїх лідерів і фінансових спонсорів, 41% вказують на недотримання ними своїх програм і заявлених цілей, ще 35% не бачать реального зв'язку партій із громадянами.

Чого чекають від партій громадяни?

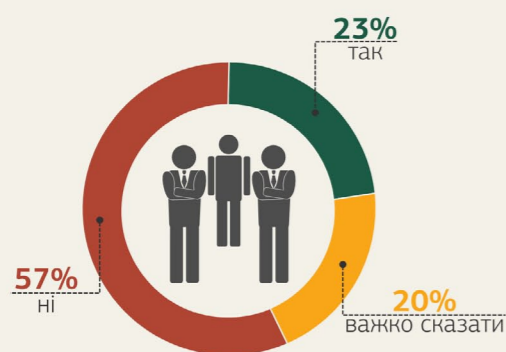
? Чи довіряєте Ви політичним партіям?

? Чи є Ви членом якоїсь політичної партії?

? Чи є серед політичних партій така, яка захищає Ваші інтереси?

? Чи відповідає діяльність наших партій демократичним стандартам?

? Чому діяльність партій в Україні не відповідає демократичним стандартам?

Партії обстоюють не інтереси людей, а лише своїх лідерів та фінансово-економічних кланів

59%

Партії не дотримуються у своїй діяльності заявлених програм та цілей

41%

Партії не мають реального зв'язку з громадянами

35%

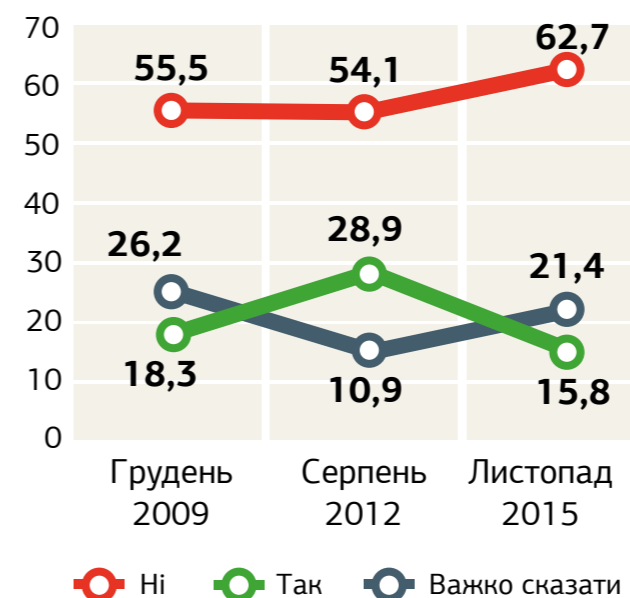
Партії фінансуються олігархами

32%

У партій немає партійної демократії, вони підпорядковані своїм лідерам

24%

Діаграма 2. Як Ви вважаєте, чи відповідає діяльність партій в Україні демократичним стандартам?

Усі зазначені недоліки громадяни мали змогу спостерігати протягом останніх двох років. Парламентські партії, більшість із яких були утворені протягом кількох останніх років, лишилися лідерськими проектами, що виявляють активність лише у виборчий період. По завершенні виборів, натомість, вони переважно не приділяють належної уваги партійному будівництву та налагодженню зв'язків із громадянами чи організованими групами інтересів. Крім того, зважаючи на бажання партій заручитися підтримкою якомога більшої частини електорату, вони часто декларують нереалістичні обіцянки, які зі зрозумілих причин не мають змогу втілювати в життя після виборів.

З іншого боку, громадяни продовжують голосувати на парламентських і місцевих виборах за партії: явка на останніх виборах 2014 і 2015 рр. становила 52% і 47%, відповідно. Очевидно, що частина з них голосує за партії просто тому, що не бачить іншого способу вплинути на владу в країні чи регіоні. Однак є й справжні прихильники тієї чи іншої партії. Згідно з результатами опитування, 23% українців можуть назвати бодай одну партію, яка обстоює їхні інтереси. Саме таким, скоріше за все, є ядро прихильників партій в Україні. Українці також виокремили основні характеристики, які вони воліли б бачити в партіях. Передусім це розуміння проблем своїх виборців, а також зрозуміла програма дій і сильна команда однодумців. Примітно, що постать відомого лідера важлива лише для кожного п'ятого опитаного. Такий результат не зовсім узгоджується з традиційними уявленнями про ключову роль лідерів при виборі громадянами партій, а також із результатами деяких інших опитувань. Наприклад, згідно з результатами опитування Центру Разумкова, у травні 2015 р. майже половина опитаних зізналась у тому, що особистість лідера відіграє першочергову роль у їхньому електоральному виборі, 21% вказали на її другорядне значення, і лише 20% зазначили, що вона для них зовсім неважлива.¹ Відповідно, низьку значущість особи лідера партії для виборців, зафіксовану в останньому опитуванні, можна поставити під сумнів.

¹ Партійна система України до і після Майдану: зміни, тенденції розвитку, суспільні запити. – Центр Разумкова, Інформаційно-аналітичні матеріали до Міжнародного круглого столу «Партійна система України на сучасному етапі: виклики, проблеми, суспільні очікування» 16 вересня 2015 р. – С. 124. – Доступно за посиланням http://www.razumkov.org.ua/upload/1442416518_file.pdf.

Що повинна мати політична партія?

Які характеристики повинна мати політична партія, аби Ви віддали за неї свій голос?

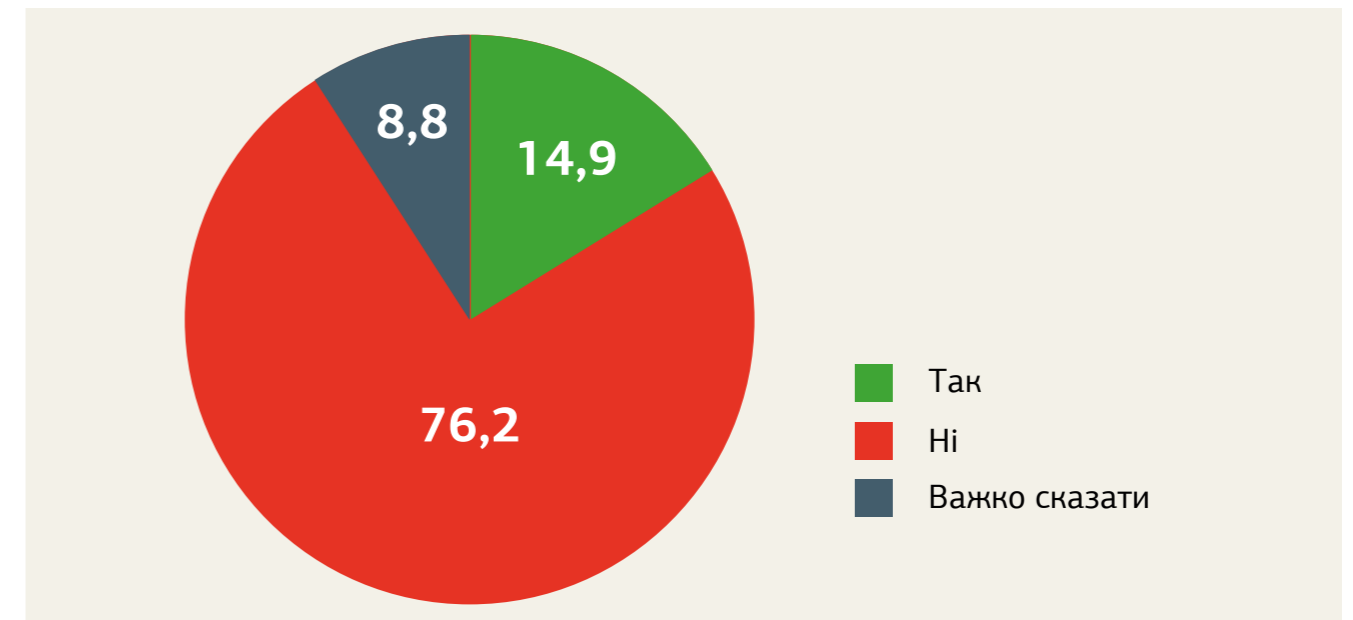

Фінансування партій

Ухвалений у жовтні минулого року закон про фінансування партій здатен у довгостроковій перспективі серйозно вплинути на способи функціонування українських партій. Він не лише запроваджує державне фінансування для партій, які подолали певний бар'єр на останніх парламентських виборах (5%, а з наступних виборів – 2%), а й установлює жорсткі вимоги до фінансової звітності партій та відповідальності за порушення цих норм. У разі його успішної імплементації новий закон може обмежити вплив олігархів і тіньових грошей на діяльність провідних партій.

Однак ставлення громадян до найбільш помітного законодавчого нововведення – державного фінансування партій – виявилось дуже критичним. Лише 15% українців підтримують фінансування партій із державного бюджету, тоді як 76% виступають проти цього. Пояснити таку думку громадян неважко: в умовах української низької довіри населення до партій вони не розуміють, навіщо витратити кошти платників податків на підтримку діяльності партій. Особливо гострою ця проблема для багатьох українців виглядає в нинішніх умовах падіння економіки та рівня життя населення.

Діаграма 3. Чи підтримуєте Ви фінансування партій із державного бюджету?

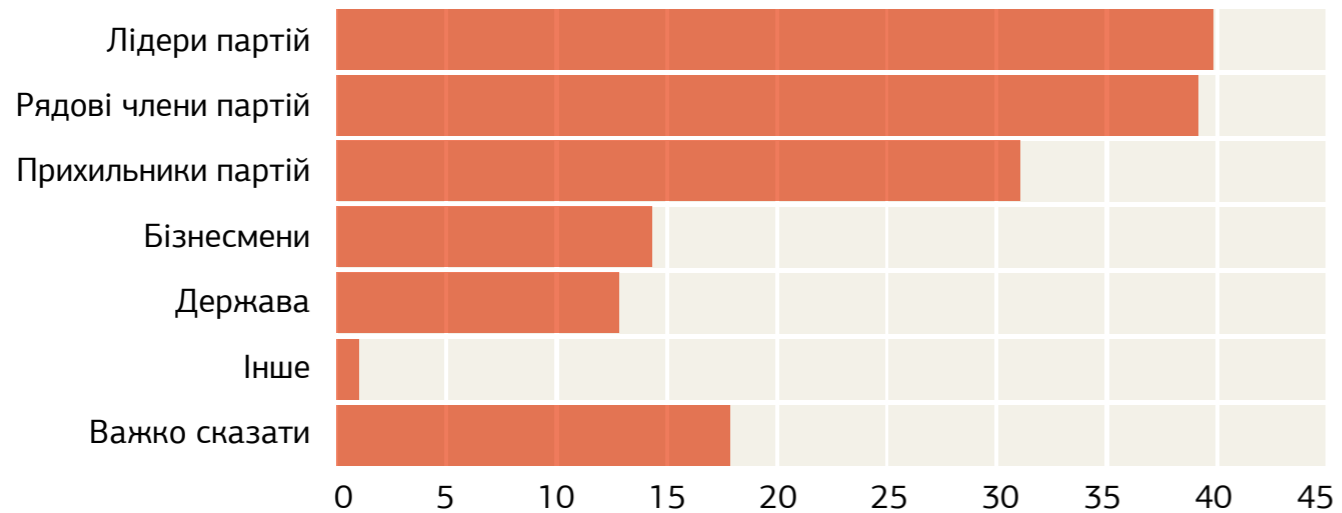
З іншого боку, українців не задовольняє і нинішній стан фінансування партій грошима олігархів. Тільки 14% громадян схвалюють фінансування партій із кишень бізнесменів. На думку більшості опитаних, фінансувати партії

повинні її лідери та рядові члени (по 40%). Однак цілком очевидно, що тут є доволі серйозна суперечність у відповідях громадян. У багатьох випадках лідери політичних партій або самі є олігархами, або мають тісні стосунки

з олігархами. Відповідно, фінансування партій їхніми лідерами зовсім не вирішить наявну проблему тіншових грошей у політиці. Водночас поповнення партійної казни від рядових членів партії навряд чи зможе задовольнити

її потреби, зважаючи на украй невисокий рівень членства в українських партіях: у листопаді 2015 р. лише 3,5% українців були членами тієї чи іншої партії.

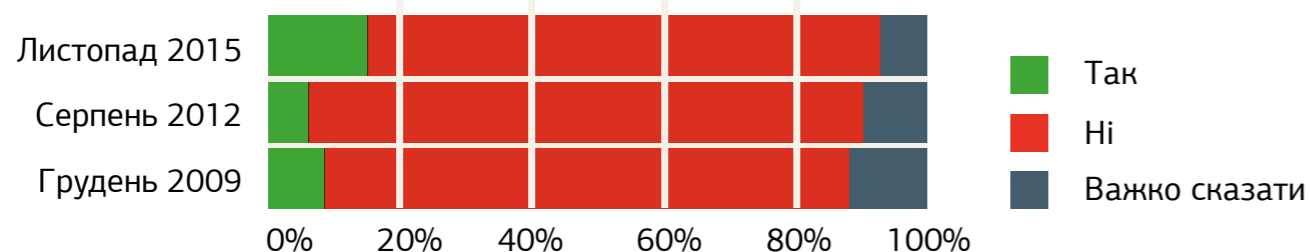
Діаграма 4. Хто, на Вашу думку, повинен фінансувати діяльність партій?

Зрештою, 31% опитаних вважають, що партії повинні отримувати фінансування від їхніх прихильників. Очевидно, що така практика цілком відповідає демократичним стандартам, адже таким чином виборці оплачують послуги партій із захисту їхніх інтересів в органах влади та у політичному процесі загалом. Водночас впадає в око той факт, що тільки 13% українців наразі готові надавати якусь фінансову підтримку тій партії, в якій вони будуть

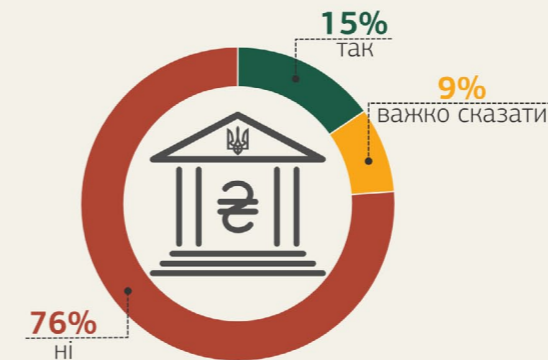
упевнені, що вона обстоює їхні інтереси. У результаті доволі значна частина українців в цілому підтримують ідею фінансування партій їхніми прихильниками, однак більше половини з них не готові долучитися до цього особисто. Однак позитивним моментом у цьому контексті виглядає невелике зростання частки тих, хто готовий давати гроші партіям: у серпні 2012 р. таких були всього 6%.

Діаграма 5. А особисто Ви готові виділяти гроші на якусь політичну партію, якщо будете певні, що вона захищає Ваші інтереси?

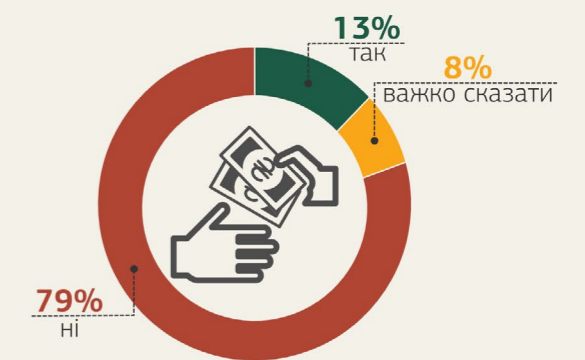

Фінансування партій

Чи підтримуєте Ви фінансування партій із державного бюджету?

А особисто Ви готові виділяти гроші на якусь політичну партію, якщо будете впевнені, що вона захищає Ваші інтереси?

Хто має фінансувати діяльність партій?

Середня сума щомісячних пожертв тих громадян, які зголосилися фінансувати партії зі власних кишень, становить 112 грн. Якщо екстраполювати цей показник на 13% серед усіх громадян, які мають право голосу, можна отримати суму близько 440 млн грн, які українці готові віддавати на фінансові потреби партій щомісяця. Загалом ця сума дуже вагома – увесь обсяг річного державного фінансування на 2016 р. становить близько 390 млн грн. Очевидно, втім, що це є

лише можливістю, а реальні суми, які українці віддають політичним партіям, куди менші. Зрозуміло й те, що громадяни не жертвуватимуть ці гроші просто так – їм потрібно переконатись у тому, що якась партія справді обстоює їхні інтереси. Відповідно, партії повинні бути зацікавлені в тому, аби змінювати моделі своєї поведінки хоча б заради того, щоб спонукати виборців фінансово підтримувати їхню діяльність.

Висновки

Український низький рівень довіри громадян до політичних партій лишився характерною ознакою громадської думки після Революції Гідності. Українці переважно не побачили реальних змін у поведінці партій – на їхню думку, партії й надалі залежать від лідерів і фінансових спонсорів, не дотримуються своїх обіцянок та не мають реального зв'язку з виборцями. Зовсім небагато громадян можуть назвати бодай одну партію, яка дбає про їхні інтереси.

З іншого боку, населення негативно оцінює запровадження держав-

ного фінансування партій. При цьому громадяни здебільшого не пропонують реалістичних механізмів подолання залежності партій від олігархів і у своїй більшості не готові самостійно жертвувати кошти на діяльність якоїсь партії. Тому очевидно, що наближення партій до демократичних стандартів потребує не лише зміни поведінки самих партій, а і ставлення громадян, які мають навчитися сприймати партії як клієнтів, що захищають їхні інтереси на політичній арені країни.

Фонд
Демократичні ініціативи
імені Ілька Кучеріва

Інформаційно-аналітичне видання
«Громадська думка»

Тема: «СТАВЛЕННЯ ГРОМАДЯН ДО ПАРТІЙ
І ДЖЕРЕЛ ЇХНЬОГО ФІНАНСУВАННЯ»

Видання здійснено за фінансової підтримки програми
Matra Посольства Королівства Нідерландів,
Національного фонду підтримки демократії США
та Європейського Союзу.

Автор: Олексій СИДОРЧУК,
аналітик Фонду «Демократичні ініціативи»
імені Ілька Кучеріва.
Інфографіка: Ілля Свєргун

Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва
Для листів: а/с В-271, м. Київ, 01001, Україна
Телефон: (+380 44) 331 67 61
E-mail: dif@dif.org.ua
<http://www.dif.org.ua>

При передруку або частковому використанні матеріалів
посилання на Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька
Кучеріва обов'язкове.

© Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва,
2015

Поліграфічні послуги:
ФОП І.П. Артюшенко
Адреса друкарні: Україна, м. Київ, вул. Виборзька, 84
(+380 44) 227 78 17; (+38 050) 358 80 88
Формат: 210 x 297. Наклад 100 прим.